

Asia: VN/9627/2026

Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntonne pääasiallinen sisältö

Lausuntonne pääasiallinen sisältö

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

SLL pitää häiriötilanteen määritelmän lisäämistä lainsäädäntöön tarpeellisenä. Määritelmästä ei kuitenkaan käy ilmi, kuka toteaa häiriötilanteen, miten se todetaan tai kuinka vakava tai pitkäkestoinen häiriötilanteen tulee olla. SLL katsoo, että häiriötilanteen toteamisen tulisi olla opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulla ja määritelmän tulisi olla nykyistä tarkkarajaisempi.

SLL suhtautuu kriittisesti ehdotukseen, jonka mukaan oppivelvolliset olisivat etusijalla lukiokoulutuksessa häiriö- ja poikkeustilanteissa. Aikuisopiskelijoita on vähän (arviolta 1–1,5 % lukio-opiskelijoista), joten saavutettava resurssisäästö olisi vähäinen erityisesti lyhyellä aikavälillä. Moni aikuislukion opiskelija on tosiasiassa juuri oppivelvollisuusiän ylittänyt nuori, joka viimeistelee lukio-opintojaan ja ylioppilastutkintoaan aikuislukion puolella. Opintojen rajoittaminen näiltä opiskelijoilta lisäisi syrjäytymisriskiä. Vaikutusarvioissa ei ole riittävästi huomioitu aikuislukioiden opiskelijoihin kohdistuvia haittoja.

SLL katsoo, että ylioppilastutkintoon häiriötilanteessa esitettävien rajoitusten käyttöönoton vaikutuksia opiskelijoiden hyvinvointiin, valmistumiseen ja jatko-opintoihin ei ole arvioitu esitysluonnoksessa riittävästi. SLL esittää, että ylioppilastutkintolaissa tulisi noudattaa vähimmän haitan periaatetta, eli ensin käytettäisiin lievempiä keinoja ja vasta erittäin vakavissa ja pitkäkestoissa tilanteissa siirryttäisiin raskaampiin rajoituksiin. Kaikkien rajoitusten yhtäaikaista käyttöä tulisi välttää viimeiseen asti.

SLL suhtautuu kriittisesti ehdotukseen, joka sementtoisi lainsäädäntöön sen, ettei ylioppilastutkintolautakunnan (YTL) tarvitse jatkossakaan perustella oikaisuvaatuspäätöksiään. Koska oikaisuvaatimus on käytännössä ainoa muutoksenhakukeino ylioppilaskokeen arvosteluun, päätösten perustelut ovat opiskelijan oikeusturvan kannalta erittäin tärkeitä.

Häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskeva ehdotukset

Lausuntonne koskien häiriötilanteen määrittelyä

SLL pitää kannatettavana ja tarpeellisena, että koulutusta koskevaa lainsäädäntöä täydennetään häiriötilanteen määritelmällä. SLL kuitenkin katsoo, että häiriötilanteen määrittely kaipaa täsmennystä.

Ylioppilastutkintolain uuden 4a §:n 2. momentin mukaisesta häiriötilanteen määritelmästä ei ilmene selkeästi, kenelle vastuu häiriötilanteen toteamisesta kuuluu. Myöskään lukiolain uuden 18 a §:n 2. momentin häiriötilanteen määritelmästä ei suoraan ilmene häiriötilanteen toteamiseen liittyvää menettelyä tai siihen liittyvää vastuunjakoja. SLL näkee, että häiriötilanteen toteamisen tulee olla opetus- ja kulttuuriministeriön vastuulla.

Häiriötilanteen määritelmässä ei myöskään oteta kantaa häiriötilanteen kestoon tai sen vaikutusten vakavuuteen. SLL katsoo, että määritelmää tulisi täydentää ainakin häiriötilanteen toteamiseen liittyvien vastuiden ja menettelyn osalta ja, että määritelmässä tulisi pyrkiä mahdollisimman selkeään ja tarkkarajaiseen lopputulokseen.

Lausuntonne koskien ehdotusta yksityisten koulutuksen järjestäjien varautumisvelvollisuudeksi

Ei lausuttavaa.

Lausuntonne koskien ehdotusta oppivelvollisten ensisijaisuudelle poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa

SLL suhtautuu kriittisesti ehdotukseen oppivelvollisten ensisijaisuudesta lukiokoulutuksessa poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Aikuislukioiden opiskelijoiden määrä on huomattavan pieni, lukiokoulutuksen opiskelijoista arviolta 1–1,5 prosenttia opiskelee aikuisten oppimäärän mukaisessa lukiokoulutuksessa, jolloin resurssien säästö ei ainakaan suhteellisen lyhytkestoisessa häiriö- tai poikkeusolotilanteessa olisi merkittävä.

Tämän lisäksi huomattava osa aikuislukioiden opiskelijoista on juuri oppivelvollisuusiän ylittäneitä nuoria, joilla opinnot nuorten opetussuunnitelman mukaisessa lukiokoulutuksessa ei syystä tai toisesta sujuneet ja jotka yrittävät viimeistellä lukio-opintojaan ja ylioppilastutkintoaan aikuisten opetussuunnitelman mukaisessa joustavammassa opetuksessa. Taustalla voi olla esimerkiksi mielenterveyden tai toiminnanohjauksen haasteita, minkä vuoksi opintojen suorittaminen ”nuorisopuolella” ei ole ollut mahdollista. SLL katsoo, että mikäli koulutusmahdollisuudet evättäisiin

näiltä nuorilta häiriö- tai poikkeusoloissa, kasvaisi heidän syrjäytymisriskinsä merkittävästi. Nämä nuoret ovat osa joukkoa, jonka tukemiseen yhteiskunnan tulisi kiinnittää häiriö- tai poikkeusoloissa erityistä huomiota, jotta he eivät putoa keltasta.

SLL katsoo, että esitysluonnoksen vaikutusarviot ovat tämän ehdotuksen osalta puutteelliset, sillä luvussa 4.2.4 käsitellään pelkästään 18 a §:n myönteisiä vaikutuksia oppivelvollisille, mutta ei kielteisiä vaikutuksia aikuislukioden opiskelijoille. SLL katsoo myös, että termi ”aikuisopiskelija” on usein harhaanjohtava, sillä huomattavassa osassa tapauksista kyse on edelleen nuorisolain piirissä olevista tai peräti vastikään oppivelvollisuusiän ylittäneistä nuorista, eikä esimerkiksi yli 30-vuotiaista aikuisista. SLL:n mukaan hallituksen esitystä tulisi täydentää tiedoilla aikuisopiskelijoiden moninaisen joukon sekä aikuislukion opintojen luonteesta sekä vaikutusarvioilla esitetyn lainsäädännön vaikutuksista aikuisten oppimäärän mukaisessa lukiokoulutuksessa opiskeleville. Lakiesityksessä tulisi tunnistaa nykyistä paremmin aikuislukion opiskelijoiden moninaiset tarpeet sekä aikuislukio-opintojen moninaiset funktiot. ”Aikuisopiskelijoiden” sijaan tulisi puhua esimerkiksi ”aikuislukion opiskelijoista” tai ”aikuisten oppimäärän mukaisessa lukiokoulutuksessa opiskelevista”.

Lausuntonne koskien ehdotusta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain uudeksi 45 a §:ksi

Ei lausuttavaa.

Lausuntonne koskien ehdotusta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain uudeksi 52 a §:ksi

Ei lausuttavaa.

Lausuntonne koskien ehdotusta ylioppilastutkinnosta annetun lain uudeksi 4 a §:ksi

Ylioppilaskokeiden painoarvo on lukiolaisten tulevaisuuden kannalta on merkittävä. Valtaosa yliopistojen opiskelijoista ja merkittävä osa ammattikorkeakoulujen opiskelijoista valitaan ylioppilastodistuksen perusteella, minkä seurauksena lukiolaiset haluavat panostaa ylioppilastutkintoon täysillä.

SLL näkee, että ylioppilastutkinnosta annetun lain uudeksi 4 a §:ksi esitetyt opetus- ja kulttuuriministeriölle annettavat rajoitustoimenpiteet ovat yksittäisinä toimenpiteinä perusteltuja erityisesti vakavammissa häiriötilanteissa. Siitä huolimatta SLL huomauttaa, että toimenpiteillä voisi olla merkittäviä vaikutuksia lukiolaisten hyvinvointiin, koesuorituksiin, valmistumiseen ja opiskelijavalinnan aikatauluihin. SLL kuitenkin katsoo, että kaikkien esitettyjen toimenpiteiden (ylioppilaskokeiden siirto, tutkintokertojen vähentäminen ja kokeiden uusimisen rajoittaminen) tai edes kahden niistä soveltaminen samanaikaisesti heikentäisi lukiolaisen asemaa merkittävästi. Rajoituksilla voisi olla kauaskantoisia vaikutuksia merkittävän suuruisen nuorisjoukon tulevaisuuteen.

SLL tulkitsee, että esitetyt toimenpiteet (ylioppilaskokeiden siirto, tutkintokertojen vähentäminen tai uusinnan kieltä) eivät ole keskenään vaikutuksiltaan ns. samanarvoisia. Siinä, missä kokeiden suhteellisen lyhyt siirto yksittäisenä toimenpiteenä mahdollistaa kokelaalle edelleen valmistumisen ja jatko-opintoihin hakeutumisen normaalissa aikataulussa, kokonaisen tutkintokerran poisto muuttaa vakiintunutta aikataulua merkittävämmän ja voi pitkittää opiskelijan valmistumista. Toisaalta SLL huomauttaa, että kokeiden aikaistaminen voisi esitetyn lainsäädännön puitteissa lyhentää merkittävästikin kokelaiden valmistautumisaikaa ja vaikuttaa kokelaiden koesuorituksiin negatiivisesti, kun taas pidempi myöhentäminen voisi viivyttää valmistumista ja vaikuttaa opiskelijavalinnan aikatauluihin. Myös kokeiden uusinnan kieltä voisi viivyttää merkittävästi nuoren korkeakouluun pääsyä, ja siten olla vaikutuksiltaan merkittävämpi kuin tutkinnon kokeiden lyhytaikainen siirto.

SLL huomauttaa, että esitysluonnoksessa ylioppilastutkinnon suorittamisen rajoitusten vaikutuksia ei ole arvioitu luvussa 4.2.4 ollenkaan, vaikka kaikilla rajoitustoimilla voidaan arvioida olevan merkittävät vaikutukset opiskelijoiden ja oppivelvollisten hyvinvointiin, valmistumiseen ja jatko-opintoihin siirtymiseen. Esitysluonnosta tulee täydentää näiltä osin. Tämän lisäksi SLL katsoo, että hallituksen esitystä ylioppilastutkinnon suorittamista koskevista rajoituksista tulisi täydentää vähimmän haitan periaatteella, jonka mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi ensisijaisesti ottaa käyttöön vaikutuksiltaan lievempi rajoitustoimenpide ja vasta erittäin vakavassa ja pitkäkestoisessa häiriötilanteessa siirtyä vaikutuksiltaan raskaampiin rajoitustoimenpiteisiin. Periaatteen mukaan ministeriön tulisi myös välttää kaikkien esitettyjen rajoitustoimien samanaikaista käyttöä ns. viimeiseen asti, ellei käyttöönotto ole häiriötilanteen äärimmäisen vakavuuden puolesta täysin välttämätöntä.

Lausuntonne koskien ehdotusta lukiolain uudeksi 18 a §:ksi

SLL suhtautuu kriittisesti ehdotukseen oppivelvollisten ensisijaisuudesta lukiokoulutuksessa poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Aikuislukioiden opiskelijoiden määrä on huomattavan pieni, lukiokoulutuksen opiskelijoista arviolta 1–1,5 prosenttia opiskelee aikuisten oppimäärän mukaisessa lukiokoulutuksessa, jolloin resurssien säästö ei ainakaan suhteellisen lyhytkestoisessa häiriö- tai poikkeusolotilanteessa olisi merkittävä.

Tämän lisäksi huomattava osa aikuislukioiden opiskelijoista on juuri oppivelvollisuusiän ylittäneitä nuoria, joilla opinnot nuorten opetussuunnitelman mukaisessa lukiokoulutuksessa ei syystä tai toisesta sujuneet ja jotka yrittävät viimeistellä lukio-opintojaan ja ylioppilastutkintoaan aikuisten opetussuunnitelman mukaisessa joustavammassa opetuksessa. Taustalla voi olla esimerkiksi mielenterveyden tai toiminnanohjauksen haasteita, minkä vuoksi opintojen suorittaminen ”nuorisopuolella” ei ole ollut mahdollista. SLL katsoo, että mikäli koulutusmahdollisuudet evättäisiin näiltä nuorilta häiriö- tai poikkeusoloissa, kasvaisi heidän syrjäytymisriskinsä merkittävästi. Nämä nuoret ovat osa joukkoa, jonka tukemiseen yhteiskunnan tulisi kiinnittää häiriö- tai poikkeusoloissa erityistä huomiota, jotta he eivät putoa keltasta.

SLL katsoo, että esitysluonnoksen vaikutusarviot ovat tämän ehdotuksen osalta puutteelliset, sillä luvussa 4.2.4 käsitellään pelkästään 18 a §:n myönteisiä vaikutuksia oppivelvollisille, mutta ei kielteisiä vaikutuksia aikuislukioiden opiskelijoille. SLL katsoo myös, että termi ”aikuisopiskelija” on usein harhaanjohtava, sillä huomattavassa osassa tapauksista kyse on edelleen nuorisolain piirissä olevista tai peräti vastikään oppivelvollisuusiän ylittäneistä nuorista, eikä esimerkiksi yli 30-vuotiaista aikuisista. SLL:n mukaan hallituksen esitystä tulisi täydentää tiedoilla aikuisopiskelijoiden moninaisen joukon sekä aikuislukion opintojen luonteesta sekä vaikutusarvioilla esitetyn lainsäädännön vaikutuksista aikuisten oppimäärän mukaisessa lukiokoulutuksessa opiskeleville. Lakiesityksessä tulisi tunnistaa nykyistä paremmin aikuislukion opiskelijoiden moninaiset tarpeet sekä aikuislukio-opintojen moninaiset funktiot. ”Aikuisopiskelijoiden” sijaan tulisi puhua esimerkiksi ”aikuislukion opiskelijoista” tai ”aikuisten oppimäärän mukaisessa lukiokoulutuksessa opiskelevista”.

Lausuntonne koskien ehdotusta lukiolain 4 §:n muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Lausuntonne koskien ehdotusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain uudeksi 26 a §:ksi

Ei lausuttavaa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ää koskevat muutokset

Lausuntonne koskien lain 8 §:ään ehdotettavia muutoksia

Ei lausuttavaa.

Ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin ehdotettavat muutokset

Lausuntonne koskien lain 5 a §:ään ehdotettavaa muutosta

Ei lausuttavaa.

Lausuntonne koskien lain 21 §:ään ehdotettavaa muutosta

Ei lausuttavaa.

Lausuntonne koskien lain 22 §:ään ehdotettavaa muutosta

Ylioppilaskokeiden painoarvo on lukiolaisten tulevaisuuden kannalta on merkittävä. Valtaosa yliopistojen opiskelijoista ja merkittävä osa ammattikorkeakoulujen opiskelijoista valitaan ylioppilastodistuksen perusteella. Opiskelijavalintojen Numerus clausus -periaatteen vuoksi aloituspaikoista käydään erityisesti tietyillä hakupainealoilla kovaa kilpailua, minkä vuoksi yksittäisillä arvosanoilla voi olla merkittävä vaikutus hakijan korkeakouluun pääsyyn.

Ylioppilaskokeen arvosanojen ja kokelaan tulevaisuuteen liittyvän kytköksen vuoksi on erittäin ongelmallista, että nykytilanteessa vaatiessaan oikaisua ylioppilaskokeen arvossanaan kokelas ei saa

tietää ylioppilastutkintolautakunnan (YTL) ratkaisun perusteita. Vaikka arvosteluprosessi, jossa oikaisuvaatimuksen käsittelee kokeen alkuperäisen arvioinnin suorittaneesta sensorista erilliset sensorit (2), on eittämättä luotettava, ei se poista perustelematta jättämisen perusongelmaa kokelaan kannalta. Kokelas ei nykytilanteessa saa mitenkään tietää, mihin häntä ja hänen tulevaisuuttaan koskeva viranomaisen päätös tarkalleen perustuu. Tämä ei ole SLL:n tietojen mukaan mahdollista missään muussa viranomaispäätöksessä, johon sovelletaan hallintolain perustelemisselvollisuutta.

Hallintolain 45 §:n mukainen perusteluvelvollisuus on keskeinen oikeusturvatae, jonka tarkoituksena on varmistaa, että päätöksenteon kohteena oleva henkilö voi arvioida päätöksen oikeellisuutta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätöksessään todennut, että YTL:n nykyinen käytäntö oikaisuvaatimuspäätösten perustelemissessä ei täytä hallintolain vaatimuksia. Ylioppilastutkintolain 22 §:ään ehdotettava muutos ei korjaa tätä puutetta vaan sementoi nykyisellään lainvastaisen tilanteen poikkeussääntelyllä. YTL voisi jatkossakin antaa kokelaan oikaisuvaatimukseen vastaukseksi ratkaisun, josta ei ilmene, mihin ratkaisu perustuu.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 23 §:n 2 momentin mukaan oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Oikaisuvaatimusmenettely on siten ainoa varsinainen muutoksenhakukeino, joka kokelaalla on käytössään koesuorituksensa arvostelun osalta. Tämä tekee perusteluvelvollisuudesta erityisen merkittävän. Tilanteessa, jossa muutoksenhakuoikeus on kokonaan suljettu pois, on erityisen tärkeää, että ainoa kokelaan käytössä oleva oikeussuojakeino on läpinäkyvä.

Hallituksen esitysluonnoksessa perusteluvelvollisuuden kiertämistä perustellaan ensisijaisesti oikaisuvaatimusten suurella määrällä ja käsittelynopeuden tarpeella. SLL kuitenkin näkee, että edellä mainitut ovat järjestely- ja resurssikysymyksiä. Kokelaan oikeusturvan vuoksi SLL pitää välttämättömänä, että YTL:n resurssit nostetaan tasolle, joka mahdollistaa oikaisuvaatimuspäätösten perustelun hallintolain edellyttämällä tavalla.

Lausuntonne koskien lain 24 §:ään ehdotettavaa muutosta

Ei lausuttavaa.

Ammatillisen koulutuksen työelämätoimikunnat

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen työelämätoimikuntia koskevia muutosehdotuksia

Ei lausuttavaa.

Täsmennykset toisen asteen lukuvuosimaksuja koskeviin säännöksiin

Lausuntonne koskien lukiolain 34 a §:ään ehdotettavaa muutosta

Ei lausuttavaa.

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta annettuun lakiin ehdotettava muutos

Lausuntonne koskien lain 3 §:ään ehdotettavaa muutosta

Ei lausuttavaa.

Suutari Jenni
Suomen Lukiolaisten Liitto